

MEMO

Aan : Bestuurders Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
T.k.n. aan : Bestuurders Dienst Gezondheid & Jeugd Zuid-Holland Zuid
Van : Henk Klapwijk, adviseur gezondheid en milieu, arts medische milieukunde
Datum : 13 april 2020
Onderwerp : Update over PFAS en gezondheid, nieuwe Europese beoordeling van de gezondheidsrisico's van PFAS

078 770 8500
info@dgjzhz.nl
www.dienstgezondheidjeugd.nl

Samenvatting informatie over PFAS en gezondheid

Relevante PFAS (poly- en perfluoralkylstoffen) voor de regio ZHZ zijn PFOA en GenX(stoffen). Dit zijn zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) vanwege de volgende eigenschappen:

- Persistent – breken niet of nauwelijks af in het milieu
- Bioaccumulerend – hopen op in het menselijk lichaam, in dieren en planten
- Toxisch – kunnen schadelijke effecten geven in mensen en het milieu
- Plus ze zijn mobiel - verspreiden zich gemakkelijk en snel in het milieu.

Wat betreft de toxiciteit van PFAS voor mensen is over PFOA en PFOS de meeste informatie beschikbaar. Voor o.a. deze PFAS geldt:

- kunnen leverschade veroorzaken,
- kunnen een verhoogd cholesterol geven,
- kunnen schadelijk zijn voor de voorplanting en de ontwikkeling van het ongeboren kind (mogelijk lager geboortegewicht, mogelijk minder goede afweer opbouw na vaccinatie)
- PFOA is *mogelijk* kankerverwekkend (mogelijke relatie met nierkanker en testiskanker).

PFOA en GenX zijn in de regio ZHZ o.a. aanwezig in grond, grondwater en oppervlaktewater. Gezondheidsrisico's kunnen pas ontstaan als mensen in contact komen met de PFAS. Mogelijke blootstellingsroutes zijn dan:

- groningestie = inslikken van grond (spelende kinderen, tuinieren, inloop van stof in huis),
- consumptie van lokaal geteelde gewassen of lokaal gevangen vis,
- binnenkrijgen van oppervlaktewater (tijdens zwemmen/ recreëren),
- drinkwater – met name in het geval van een lokale bron van drinkwater.

In het verleden was inademing van PFOA in de lucht een bepalende blootstellingsroute voor omwonenden dichtbij de DuPont fabriek in Dordrecht. Sinds de eeuwwisseling is de luchtemissie van PFOA vanuit de fabriek (tot 2012) sterk gereduceerd. Vanaf 2012 is er een beperkte emissie naar de lucht van GenX. Het aandeel daarvan in de totale blootstelling van omwonenden is niet duidelijk.

Naast bovengenoemde routes is er sprake van enige algemene blootstelling door aanwezigheid van geringe hoeveelheden PFAS in bepaalde voedingsmiddelen en consumentenproducten.

Onderzoek naar verspreiding en risico's van PFAS voor mens of milieu gaat door.

Kernboodschap

De concentraties van PFAS in het milieu in Nederland zijn over het algemeen laag en blootstelling van mensen blijft doorgaans onder de gezondheidkundige grenswaarde die het RIVM tot nu toe hanteert voor PFOA. Er zijn dan geen gezondheidsrisico's.

Tot juli 2020 vindt er een Europese herbeoordeling plaats van de gezondheidkundige grenswaarden voor PFAS. Daarna zal RIVM hierover conclusies trekken voor de Nederlands situatie.

Soms worden risicogrenzen van PFAS voor de leefomgeving overschreden. In dat geval is het belangrijk om de situatie verder te onderzoeken. Vervolgens kan worden beoordeeld wat het risico in deze specifieke situatie is en hoe de risico's kunnen worden beperkt.

Nieuwe Europese beoordeling van de gezondheidsrisico's van PFAS

De Europese Voedselveiligheidsautoriteit (EFSA) heeft de risico's van blootstelling aan een aantal soorten PFAS die in voedsel kunnen zitten opnieuw beoordeeld. De EFSA heeft op 24 februari j.l. een concept wetenschappelijke opinie (*draft opinion*) gepubliceerd¹, waarin zij een nieuwe gezondheidskundige grenswaarde voorstelt voor blootstelling aan PFAS.

- De EFSA heeft een gezondheidskundige grenswaarde afgeleid voor gecombineerde (opgetelde) blootstelling aan vier PFAS: PFOA, PFOS, PFNA, en PFHxS.² Dit zijn PFAS met een lange halfwaardetijd in het menselijk lichaam (groot bioaccumulerend vermogen). De grenswaarde die EFSA voorstelt is *circa 11 keer strenger* dan de grenswaarde die het RIVM tot nu toe in Nederland hanteert voor alleen PFOA.³ In regio ZHZ zijn de concentraties van PFOA in de regel aanzienlijk hoger dan de concentraties van andere PFAS. Bij een beoordeling van de gecombineerde blootstelling, is de bijdrage van andere PFAS beperkt.
- Tot 20 april a.s. is een periode van publieke consultatie. Het RIVM heeft deelgenomen aan de (digitale) expert workshop over de concept opinie op 12 maart j.l. Het RIVM zal een reactie indienen op de concept opinie van de EFSA.
- De planning van EFSA is om juli 2020 haar definitieve standpunt (*final opinion*) te publiceren.

Na de publicatie van de definitieve EFSA-opinie zal het RIVM beoordelen of de inhoud daarvan aanleiding geeft tot aanpassingen van eerdere RIVM risicobeoordelingen en adviezen over PFAS.

Wat als... voor Nederland de gezondheidskundige grenswaarde lager wordt?

Bij de advisering, onder andere door GGD-en, en bij overheidsbesluitvorming in Nederland wordt uitgegaan van de standpunten en adviezen opgesteld door het RIVM.

Het kan zijn dat... het RIVM na beoordeling van de definitieve EFSA-opinie tot de conclusie komt dat de gezondheidskundige grenswaarde voor PFOA/ PFAS lager moet zijn dan het RIVM tot nu hanteert. In dat geval kan het zijn dat in sommige situaties de gezondheidskundige grenswaarde wordt overschreden. Dat geldt met name in gebieden met een verhoogde aanwezigheid van PFAS in het milieu zoals in de regio ZHZ. Gezondheidsrisico's kunnen dan niet worden uitgesloten. De daadwerkelijke gezondheidsrisico's zullen per situatie (opnieuw) moeten worden beoordeeld.

Overschrijding van de gezondheidskundige grenswaarde betekent niet dat er direct gezondheidsproblemen te verwachten zijn. Bij het afleiden van de gezondheidskundige grenswaarde wordt uitgegaan van de situatie dat iemand levenslang (meestal wordt gerekend met 70 jaar) elke dag PFAS binnenkrijgt. In de praktijk is de blootstellingsduur vaak korter. Bovendien worden bij het bepalen verschillende veiligheidsmarges gehanteerd: om rekening te houden met bepaalde onzekerheden wordt de gezondheidskundige grenswaarde nog een aantal keer strenger gemaakt.

Wat is de rol van de GGD?

De rol van de GGD is:

- volgen van relevante onderzoeken en ontwikkelingen in het 'PFAS dossier',
- adviseren van gemeenten en burgers met vragen,
- specifieke adviezen geven op verzoek van gemeente, OZHZ of andere instanties.

De GGD ZHZ werkt op het gebied van gezondheid en milieu nauw samen met de GGD Rotterdam-Rijnmond. De GGD werkt ook samen met andere GGD-en in een landelijke projectgroep PFAS. Alle GGD-en in Nederland werken samen met, en maken veel gebruik van de kennis van het RIVM. De GGD is de regionale 'vertaler' van de resultaten van onderzoek door het RIVM of andere instanties: de GGD geeft uitleg van de betekenis voor de publieke gezondheid in de eigen regio.

¹ Zie <https://www.efsa.europa.eu/en/news/pfas-public-consultation-draft-opinion-explained>.

² PFOA = perfluorooctaan zuur, PFOS = perfluorooctaansulfonzuur, PFNA = perfluornonaan zuur, PFHxS = perfluorhexaansulfonzuur, dat zijn moleculen met resp. 8, 8, 9 en 6 koolstofatomen.

³ Gezondheidskundige grenswaarde EFSA: 1,16 nanogram/ kg lichaamsgewicht/ dag; RIVM: 12,5 ng/kg lg/d